

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний
(назва)

“19” червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»**

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: A5 «Професійна освіта»

Освітня програма Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та харчові технології)

Факультет гуманітарно-педагогічний

Розробник: доцент кафедри філософії, к. філос. наук., доц., Культенко В.П.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2025 р.

**Опис навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ»**

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	бакалавр	
Спеціальність	А5 «Професійна освіта»	
Освітня програма	Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	90	90
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість змістових модулів	3	3
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	
Рік підготовки	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Самостійна робота	30	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: філософія належить до циклу фундаментальних дисциплін, вивчення якої є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної культури студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі в суспільстві; визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питань: хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати перешкоди на шляху до мети. Знання дисципліни "Філософія" є методологічною основою вивчення не тільки гуманітарних та суспільно-політичних, а й природничих та технічних дисциплін. Знання з філософії як вищого теоретичного світогляду відображають сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їхньої взаємодії.

Завдання: світоглядно-методологічна підготовка студентів; формування у них філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти; вивчення історії філософії та її органічної складової – історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до нього; вивчення комплексу принципів пізнання та загальних методів пізнавальної діяльності; розвиток здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов'язувати загальнофілософські проблеми з розв'язанням завдань економічної теорії і практики.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва і переробки продуктів сільського господарства та харчовими технологіями і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР 01. Уміти використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності, приймати рішення на підставі релевантних даних та сформованих ціннісних орієнтирів.

ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПР 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни «Філософія» для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної форми здобуття вищої освіти.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	тижні	усього	лекції	практ.	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Історія світової філософії					
Тема 1. Філософська пропедевтика. Сутність філософії, її роль у суспільстві. Сучасне суспільство споживання			2	2	2

та філософія					
Тема 2. Антична філософія. Філософія Давнього світу			2	2	2
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження			2	2	2
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва			2	2	2
Тема 5. Німецька класична філософія			2	2	2
Тема 6. Некласична філософія XIX-XXI ст.			3	3	3
Тема 7. Українська філософія			2	2	2
Разом за змістовим модулем 1.	58		15	15	15
Змістовий модуль 2. Онтологія Гносеологія					
Тема 8. Філософське вчення про буття			2	2	2
Тема 9. Свідомість як категорія філософії. Екологічна свідомість			2	2	2
Тема 10. Пізнавальна активність людини			2	2	2
Тема 11. Особливості наукового пізнання в гуманітарних науках			2	2	2
Разом за змістовим модулем 2.	32		8	8	8
Змістовий модуль 3. Філософська антропологія Соціальна філософія					
Тема 12. Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства			2	2	2
Тема 13. Філософія техніки. Глобальні проблеми людства.			2	2	2
Тема 14. Філософська антропологія та філософія культури.			2	2	2

Матеріальні та духовні культурні цінності					
Тема 15. Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього. Філософія моралі, релігії, культури, цивілізації			1	1	1
Разом за змістовим модулем 3.	30		7	7	7
Усього годин	90		30	30	60

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська пропедевтика. Сутність філософії, її роль у суспільстві.	2
2	Філософія Давнього світу	2
3	Філософія Середньовіччя та Відродження	2
4	Філософія Нового часу та Просвітництва	2
5	Німецька класична філософія	2
6	Некласична філософія XIX-XX ст.	2
7	Українська філософія	2
8	Онтологія. Вчення про буття	2
9	Свідомість. Екологічна свідомість	2
10	Гносеологія. Особливості методології пізнання в природничих та гуманітарних науках	2
11	Особливості пізнання в природних та соціогуманітарних науках	2
12	Філософія суспільства	2
13	Філософія техніки. Філософія глобальних проблем. Філософські проблеми екології	2
14	Філософська антропологія. Філософія культури.	2
15	Аксіологія. Філософія моралі. Філософія релігії. Філософія цивілізації	2
	Разом	30

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як універсальний тип знань. Гуманізм та біоцентризм – провідні світогляди сучасності	2
2	Філософія Давньої Індії, Давнього Китаю, антична філософія. Особливості філософії Сходу та Заходу	2
3	Філософія доби Середньовіччя та Відродження.	2
4	Новоєвропейська філософія. Доба Просвітництва.	2
5	Німецька класична філософія	2
6	Філософія XIX-XXI ст. та екологічні проблеми людства	2
7	Розвиток філософської думки в Україні.	2
8	Філософське розуміння світу. Вчення про буття.	2
9	Свідомість як фундаментальна категорія філософії. Екологічна	2

	свідомість	
10	Пізнавальна активність людини	2
11	Особливості наукового пізнання	2
12	Соціальна філософія: підходи до розуміння суспільства	2
13	Філософська антропологія	2
14	Філософія людини у вимірах соціуму, культури, техніки	2
15	Філософія культури. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	2
	Разом	30

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Світогляд, мислення, людина.	1
2	Платон "Держава", "Тимей", "Бенкет". Аристотель "Політика", "Етика до Нікомаха"	1
3	Августин. "Сповідь".	1
4	Монтень М. "Проби". Маккіавеллі Н. "Державець"	1
5	Емпіризм чи раціоналізм: що важливіше для здобуття істини	1
6	Психофізична проблема філософії	1
7	Свобода, рівність, братерство: утопія чи можлива реальність	1
8	Традиційна мораль проти природної моралі просвітителів: за і проти	1
9	Особливості раціонального мислення	1
10	Особливості абстрактного мислення	1
11	Сутність та походження релігії. Філософія релігії.	1
12	Філософія науки як методологія та метанаука.	1
13	Концептуалізм як обличчя сучасної філософії	1
14	Духовно-культурні зв'язки української філософії з західноєвропейською: історія та сучасність.	1
15	Концепції буття: матеріалізм-ідеалізм, об'єктивізм-суб'єктивізм, субстанціоналізм-несубстанціоналізм	1
16	Реляційна та субстанційна концепції простору і часу.	1
17	Свідомість як філософська проблема: історія та сучасність	1
18	Бертран Рассел. Людське пізнання. Його сфера та межі	1
19	М.К. Мамардашвілі. Як я розумію філософію	1
20.	Проблема розуміння в сучасній філософії	1
21.	Співвідношення наукового та ненаукового знання.	1
22.	Об'єктивність істини в філософії і науці.	1
23.	Пізнання як вид духовної діяльності і феномен культури.	1
24.	Характеристика взаємозв'язку практичної і теоретичної діяльності.	1
25.	Свобода творчості – основа формування демократичних відносин у суспільстві.	1
26.	Філософія суспільства: основні підходи, соціальні концепції, моделі соціальної реальності	1
27.	Зміна парадигм історичної свідомості в неklasичній філософії історії.	1
28.	Індивідуальне та соціальне в людському бутті.	1
29.	Філософсько-світоглядні засади біоетики	1
30.	Люди́нотворча сутність культури.	1
	Разом	30

6. Засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист реферативних робіт, проєктів;
- пірінгове оцінювання, самооцінювання.
- написання модульних контрольних робіт
- підсумковий контроль - екзамен

7. Методи навчання

- Словесні – пояснення, лекція, бесіда.
- Практичні – колоквиуми, диспути, конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача.
- Робота з навчально-методичною літературою – конспектування, тезування тощо.
- Відеометод – створення мультимедійних презентацій.
- Виконання завдань самостійної роботи.
- Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять, методів проєктного навчання, дискусії, мозкового штурму, гейміфікованого навчання.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

– 8.1 Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Історія філософії		
Лекція 1 Філософська пропедевтика. Сутність філософії, її роль у суспільстві.	ПРН 3, 10, 20, 25. В тому числі знати базові філософські поняття; вміти визначати власний світогляд; аналізувати етапи формування світогляду.	-
Практична 1. Філософія як універсальний тип знань. Гуманізм та біоцентризм – провідні світогляди сучасності		5
Самостійна робота 1. Світогляд, мислення, людина.		5
Лекція 2 Антична філософія. Філософія давнього світу	Знати світові історико-філософські традиції та концепції від давнини до сучасності; вміти виділяти характерні риси кожної з них. Аналізувати культурні впливи на особливості формування певного типу філософування.	-
Практична робота 2. Філософія Давньої Індії, Давнього Китаю, антична філософія. Особливості філософії Сходу та Заходу		5
Самостійна робота 2. Платон "Держава", "Тимей", "Бенкет". Аристотель "Політика", "Етика до Нікомаха"		5
Лекція 3 Філософія Середньовіччя та Відродження	аналізувати історичні тенденції 17-19 ст.; розрізняти методи наукового пізнання філософії доби Нового часу. Використовувати набуті знання для аналізу пізнавального процесу. Знати особливості та школи неklasичної філософії; аналізувати	-
Практична робота 3.		5

Середньовічна та ренесансна філософія	практичну значущість кожної для розвитку філософії та науки. Розрізняти традиції сцієнтизму та антисцієнтизму. Знати етапи формування та представників української філософії. Аналізувати зв'язок між стилем філософствування та українськими культурними традиціями. Розуміти особливості української філософської думки. Розрізняти ідеї видатних українських філософів. Застосовувати набуті знання для розуміння ролі української філософії у світовому філософському дискурсі.	
Самостійна робота 3. Августин. "Сповідь". Монтень М. "Проби". Маккіавеллі Н. "Державець"		5
Лекція 4 Філософія Нового часу та Просвітництва		-
Практична робота 4. Новоевропейська філософія. Доба Просвітництва		5
Самостійна робота 4. Емпіризм чи раціоналізм: що важливіше для здобуття істини. Свобода, рівність, братерство: утопія чи можлива реальність. Традиційна мораль проти природної моралі просвітителів: за і проти		5
Лекція 5 Німецька класична філософія		-
Практична робота 5. Німецька класична філософія		5
Самостійна робота 5. Особливості раціонального, абстрактного, теоретичного мислення		5
Лекція 6 Некласична філософія XIX-XX ст.		-
Практична робота 6. Філософія XIX-XXI ст. та екологічні проблеми людства		5
Самостійна робота 6. Філософія науки як методологія та метанаука. Концептуалізм як обличчя сучасної філософії		5
Лекція 7 Українська філософія		-
Практична робота 7. Розвиток філософської думки в Україні.		5
Самостійна робота 7. Духовно-культурні зв'язки української філософії з західноєвропейською: історія та сучасність.		5
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Онтологія. Гносеологія.		
Лекція 8 Онтологія. Вчення про буття	ПРН 3,7,10,14, 20,25. У тому числі знати основні онтологічні поняття; аналізувати зв'язок онтології та науки; розуміти зміст сучасних онтологічних проблем; розрізняти проблеми буття світу та людини. Розуміти специфіку проблем людського існування; аналізувати	-
Практична робота 8. Філософське розуміння світу. Вчення про буття.		10
Самостійна робота 8. Концепції буття: матеріалізм-ідеалізм, об'єктивізм-суб'єктивізм,		7

субстанціоналізм-несубстанціоналізм. Реляційна та субстанційна концепції простору і часу.	взаємозв'язок духовного та природного в людині. Розуміти значення так званих «вічних» філософських проблем. Розрізняти гуманістичні цінності. Аналізувати структуру психіки та свідомості людини. Розуміти логіку процесу формування людської свідомості. Розрізняти типи свідомості. Вміти визначати наукові та ненаукові методи пізнання. Усвідомлювати роль застосування методології для розвитку науки. Розуміти особливості сучасної наукової методології. Розрізняти загальнонаукові, філософські та специфічні наукові методи пізнання. Використовувати філософський досвід для відповідальної професійної діяльності, застосовувати набуті знання для зростання фахової майстерності. Вміти застосовувати набуті знання в особистому житті.	
Лекція 9 Свідомість. Екологічна свідомість		-
Практична робота 9. Свідомість як фундаментальна категорія філософії. Екологічна свідомість		10
Самостійна робота 9. Свідомість як філософська проблема: історія та сучасність		7
Лекція 10 Гносеологія. Особливості методології пізнання в природничих та гуманітарних науках		-
Практична робота 10. Пізнавальна активність людини		10
Самостійна робота 10. Бертран Рассел. Людське пізнання. Його сфера та межі		8
Лекція 11 Особливості пізнання в природних та соціогуманітарних науках		-
Практична робота 11. Особливості наукового пізнання		10
Самостійна робота 11. М.К. Мамардашвілі. Як я розумію філософію		8
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Соціальна філософія		
Лекція 12 Філософія суспільства	ПРН 1,3,7,10,20,25. У тому числі знати основні поняття з соціальної філософії; розуміти проблеми суспільного буття; аналізувати причини соціальних явищ, логіку здійснення суспільно-історичних процесів. Розрізняти типи державної влади, моделі соціального устрою. Застосовувати набуті знання для власної соціалізації та підвищення соціальної успішності. Аналізувати основні проблеми: економічної раціональності, справедливого розподілу матеріальних благ, взаємозв'язку економіки і екології. Знати антропологічні версії походження людини; розуміти зміст понять індивід, особистість,	-
Практична 12. Соціальна філософія: підходи до розуміння суспільства		10
Самостійна робота 12. Філософія суспільства: основні підходи, соціальні концепції, моделі соціальної реальності		7
Лекція 13 Філософія техніки. Філософія глобальних проблем. Філософські проблеми екології		-
Практична робота 13. Глобальні проблеми людства. Філософські проблеми екології		10
Самостійна робота 13 Філософсько-світоглядні засади біоетики		7
Лекція 14 Філософська антропологія. Філософія		-

культури.	індивідуальність; розуміти природу людини, взаємозв'язок тілесного, соціального, духовного. Вміти описати основні філософські концепції культури; розрізняти типи культур у світі. Вміти формулювати базові цивілізаційні цінності, розуміти логіку становлення сучасної цивілізації; розрізняти сучасні цивілізаційні принципи. Застосовувати набутий досвід культурно-цивілізаційних цінностей у власному житті.	
Практична робота 14. Філософія людини у вимірах соціуму, культури, техніки		10
Самостійна робота 14. Людина у взаємозв'язку практичної і теоретичної діяльності.		8
Лекція 15 Аксиологія. Філософія моралі. Філософія релігії. Філософія цивілізації		-
Практична робота 15. Філософія культури. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього		10
Самостійна робота 15. Людинотворча сутність культури.		8
Модульна контрольна робота 3.		30
Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	$(M1 + M2 + M3) / 3 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R** дис (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації **R** ат (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R** нр (до 70 балів): **R** дис = **R** нр + **R** ат

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. Електронний навчальний курс «Філософія (ЕФ)» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=276>

2. Культенко В.П. Філософія. Навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2024. 162 с.
3. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М. К.: Вид. центр НУБіП України, 2019. 24 с.
4. Філософія. Методичні вказівки для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». К.: Вид. центр НУБіП України, 2016. 24 с.
5. Положення про визнання результатів навчання для здобувачів вищої освіти в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
6. Положення про екзамени та заліки у НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
7. Положення про навчально-інформаційний портал НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
8. Положення про електронне оцінювання залишкових знань студентів НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>
9. Положення про організацію освітнього процесу в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
10. Правила внутрішнього розпорядку НУБіП України URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/pravila_rozporyadku.pdf
11. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Статут НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Губерський Л. Філософія. Х.: Фоліо, 2018.
2. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. За ред. Умберто Еко та Рікардо Федрігі. Харків: Фоліо, 2021.
3. Культенко В.П. Філософія. Навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2024. 162 с.
4. Kulenko, V. (2024). Phenomena of colonialism and postcolonialism in the context of modern Ukrainian realities. Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy, 12(4), 104-116.
5. Kulenko, V.; Savytska, I. Трансгуманізм: етапи, концепції, переваги, ризики. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія», [S.I.], v. 13, n. 4, gru. 2022.
6. Культенко В.П. Світовий парадигмальний злам-2022: уроки, наслідки та перспективи. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія», [S.I.], v. 13. 2022.
7. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Академія, 2017. 576с.
8. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навчальний посібник. К., 2016.
9. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навчальний посібник. К., 2016.
10. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник. Під редакцією В.Л. Петрушенка. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 506 с.
11. Філософія. Бичко І., [Табачковський В.](#), [Бичко А.](#), [Ярошовець В.](#) К.: Либідь, 2019.
12. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Вид-во Дух і літера, 2023.

13. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical Socio-Cultural Analysis. *Postmodern Openings*, 13(1), 186-197
14. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. (укр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ae-lib.org.ua>
15. [Електронна бібліотека Національного університету біоресурсів і природокористування України](#) eNULESIR.
16. Сайт Українського філософського фонду <http://www.philosophy.ua>
17. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
18. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>